

DOI: <https://doi.org/10.54937/dspt.2025.25.1.48-66>

Impact of Hipporehabilitation on Pupils with Autism Spectrum Disorder

Vplyv hiporehabilitácie na žiakov s poruchou autistického spektra

Petra Švidrnichová, Jan Viktorin

Abstract

The paper deals with the issue of hipporehabilitation and its effect on pupils with autism spectrum disorder. Presents the results of qualitative research in the form of case studies of three pupils with autism spectrum disorder. The aim of the paper is to analyse the effect of hipporehabilitation on pupils with autism spectrum disorder, to find out how the social competence of pupils with autism spectrum disorder develops based on the use of hipporehabilitation, how the emotional experience of pupils with autism spectrum disorder changes when using hipporehabilitation and what effect the horse environment has on behaviour of pupils with autism spectrum disorder. The results show that the environment of the horse stable and horses has a positive effect on pupils with autism spectrum disorder. A significant area of benefit of hipporehabilitation is the improvement of communication skills. Another area in which hipporehabilitation had a positive effect was self-realization and self-confidence improvement. An important aspect is taking into account the influence of other therapies, which can have a significant impact on pupils' progress.

Keywords: Hipporehabilitation. Treatment method. Therapeutic horse. Pupils. Autism spectrum disorder. Autistic triad.

Úvod

Jednou z možností, ako predísť alebo už vzniknutý problém (zdravotné komplikácie, psychické problémy) riešiť, je vrátiť sa k prírode. Túto možnosť dáva jedna z rehabilitačných metód, a to hiporehabilitácia. Ide o liečebnú metódu, ktorá využíva kone ako liečebný prostriedok. Dnes, keď človek nachádza dávno objavené, prekvapuje genialita týchto metód, ktoré vychádzajú z prirodzenosti a zákonitosti prírody. Pomocou zvierat je možné ovplyvniť mnohé telesné i duševné ťažkosti žiaka. Hiporehabilitácia je popisovaná ako jedna z najvšestrannejších terapií dnešnej doby, kedy je všetko nahradzované

modernou technikou, avšak kôň je stále používaný ako prostredník medzi klientom a terapeutom. Využíva sa u žiakov s poruchou koordinácie, rovnováhy a vývoja vzpriamovania sa a u žiakov s telesným postihnutím. Používa sa tiež u jedincov, u ktorých dochádza k degenerácii a postupnému prerušovaniu nervových dráh, ktoré sú zodpovedné za pohyb.

Teoretické východiská

Poruchy autistického spektra sú pervazívne všeprenikajúce, kedy sa prvé symptómy prejavia ešte pred 13. mesiacom života jedinca, pričom poznateľnými sa začínajú stávať v období, keď u dieťaťa dôjde k poruche vo vývoji komunikačného jazyka (Radková, Hořejší, 2018). Adamus, Vančová a Löfflerová (2017) definujú tieto poruchy ako neurobiologické poruchy organického pôvodu. Neurobiologický výskum rýchlo pokračuje a v súčasnej dobe sú poruchy autistického spektra považované za polygenetickú vývojovú poruchu, ktorá postihuje vývoj centrálnej nervovej sústavy (Thorová, 2016). Poruchy autistického spektra sú vysoko geneticky heterogénne (Boucher, 2022) a postihujú vo väčšej miere mužov ako ženy (Hosák, Malekirad, Látalová, 2022). Autistické správanie je z väčšej časti dôsledkom náhodných nových mutácií niekoľkých desiatok génov, ktoré sú potrebné na vývoj mozgu (Šporclová, 2018). Heritabilita poruchy autistického spektra je nad 90 %, pričom Abrahams a Geschwind (2008) rozlišujú syndromický autizmus, ktorý je spojený s diagnózami, ako napr. tuberkulóza skleróza, syndróm fragilného X chromozómu alebo so vzácnymi genetickými syndrómami, a non-syndromický autizmus, ktorý tvorí väčšinu prípadov porúch autistického spektra. Syndróm fragilného X chromozómu býva spájaný s hľadaním príčin porúch autistického spektra, pretože prejavy jedincov s týmto postihnutím v mnohom pripomínajú správanie jedincov s poruchou autistického spektra. 15 – 33 % jedincov diagnostikovaných so syndrómom fragilného X spĺňa kritériá pre diagnózu porúch autistického spektra, 2,5 – 5 % jedincov s poruchou autistického spektra má syndróm fragilného X (Hosák, Hrdlička, Libiger a kol., 2015; Strunecká, 2016). Doterajšie štúdie, zaoberajúce sa environmentálnymi faktormi pri vzniku porúch autistického spektra, uvádzajú, že môže ísť o vysoký vek rodičov dieťaťa, krvácanie v priebehu tehotenstva, nízku pôrodnú váhu a nízke Apgar skóre alebo hyperbilirubinému (Karunová, Cieslar, Flekačová, Bednárová, Pazourková, Regec, 2021).

Vyvolávajúci faktor vzniku porúch autistického spektra nie je známy (Bazalová, 2017). Za posledné dve dekády dochádza k prudkému nárastu diagnostikovaných osôb s poruchou autistického spektra. Dôvodom tohto nárastu nie je zvýšenie výskytu porúch, ale predovšetkým kvalitnejšie a prepracovanejšie diagnostické nástroje, ktoré umožnili odborníkom rozoznávať a diagnostikovať tieto poruchy (Raboch, Pavlovský a kol., 2020; Salari,

Rasoulpoor, Rasoulpoor, Shohaimi, Jafarpour, Abdoli, Khaledi-Paveh, Mohammadi, 2022).

Dôsledkom postihnutia mozgových funkcií, ktoré umožňujú komunikáciu, sociálnu interakciu a predstavivosť, je, že jedinec nie je schopný vyhodnocovať informácie rovnakým spôsobom ako jedinca rovnakej mentálnej úrovne. Pokiaľ je vývoj jedinca narušený vo všetkých týchto oblastiach, ide o tzv. *autistickú triádu*, kedy vzájomná kombinácia a intenzita týchto prejavov sa môže u každého jedinca líšiť (Žampachová, Čadilová a kol., 2023). Sociálna interakcia u jedincov s poruchou autistického spektra sa výrazne líši a sociálny intelekt je vždy v hlbokom deficite voči mentálnym schopnostiam jedinca. Jedinci s poruchou autistického spektra majú problém s pochopením sociálnej komunikácie a nechápu, že môžu svojím správaním túto situáciu ovplyvniť (Richman, 2015). Príklad deficitov v predstavivosti je, že sa v detskom veku neobjavuje symbolická alebo napodobňujúca hra. Jedinci si často vytvárajú repetitívne motorické maniere a stereotypné vzorce správania, ktoré sa často manifestujú rôznymi spôsobmi, napr. kolísanie tela, poklepávanie (Belušková, Šedibová, 2014). Jasim a Perry (2023) odhalili významný vzťah medzi rituálnym/samotárskeým, sebapoškodzujúcim a stereotypným správaním u osôb s poruchou autistického spektra a problémami duševného zdravia.

Diagnostika porúch autistického spektra je založená predovšetkým na detailnej anamnéze a interpretácii jednotlivých symptómov. Základom diagnostických metód využívaných na stanovenie diagnózy porúch autistického spektra sú skríningové dotazníky, posudzovacie škály a štruktúrované rozhovory (Hrdlička, 2020). Detský autizmus máva rôznu stupeň závažnosti, od ľahkých foriem až po ťažké. Atypický autizmus je veľmi heterogénna diagnostická skupina, ktorá je súčasťou porúch autistického spektra. Rettov syndróm je takmer výhradne typický pre ženské pohlavie a obvykle sa vyznačuje narušeným mentálnym a psycho-behaviorálnym vývojom, pričom príznaky sa prejavujú niekoľko mesiacov po narodení (Fabio, Capri, Martino, 2020). Iná dezintegračná porucha je špecifická tým, že u nej dochádza k regresii v ranom detstve, väčšinou po druhom roku života. Hyperaktívna porucha s mentálnou retardáciou a stereotypnými pohybmi sa vyznačuje združením hyperaktívneho syndrómu s mentálnym postihnutím, keď inteligenčný kvocient sa pohybuje okolo 50, a stereotypnými pohybmi alebo sebapoškodzovaním (Hrdlička, Komárek eds., 2014). Aspergerov syndróm so sebou nesie charakteristické ťažkosti v komunikácii a sociálnom správaní (Kendíková, 2020).

Hiporehabilitácia je nadradený názov pre aktivity a terapie, kde sa stretáva kôň a človek so špecifickými potrebami (Müller a kol., 2014). Prvý z odborov hiporehabilitácie je Hipoterapia vo fyzioterapii a ergoterapii, ktorá sa využíva ako liečebný prostriedok trojrozmerný pohyb konského chrbta (Machová, Skoupá, Hypšová, Juričková, Čapková, Ničová, Šámalová, Svobodová, 2021). Druhým odborom je Hipoterapia v psychiatrii a psychológii,

ktorá sa zaoberá jedincami s duševnými poruchami, ako je depresia, schizofrénia, poruchy nálad a hyperkinetická porucha. Tento druh terapie patrí medzi integratívne smery psychoterapie a je súčasťou komplexných liečebných postupov (Hollý, Hollá, 2024). Tretím odborom, ktorý sa radí pod hiporehabilitáciu je Hiporehabilitácia v pedagogickej a sociálnej praxi. Tento odbor sa zaoberá jedincami s mentálnym postihnutím, špecifickými poruchami učenia, poruchami správania, zmyslovými poruchami a poruchou autistického spektra. Cieľom tohto odboru je podporiť procesy učenia, pozitívne zmeny správania a korekciu postojov k okoliu. Využíva tu individuálne aj skupinové práce, pričom skupinová práca využíva interakcie medzi zvierateľom a klientom, a tiež medzi jednotlivými klientmi (Bicková ed., 2020). Posledným odborom je Parajazdectvo, ktoré umožňuje jedincom so zdravotným postihnutím jazdecký výcvik v rôznych oblastiach jazdeckého športu, napr. paravoltíž, paradrezúra, parawestern, paravozatajstvo a Special Olympics Games (Svobodová a kol., 2010).

Hiporehabilitácia v pedagogickej a sociálnej praxi sa využíva prevažne v špeciálnej a sociálnej pedagogike a v sociálnej práci (Nerandžič, 2006). Šupáková (2008) zdôrazňuje, že hiporehabilitácia v pedagogickej a sociálnej praxi formuje osobnosť klienta a pozitívne pôsobí na zmyslovú činnosť. Priamy fyzický kontakt s koňom je považovaný za kľúčový faktor pre podporu pozitívnych zmien a u užívateľov rozvíja sebaopoznanie a sebareflexiu svojich zručností a schopností (Hollý, Hornáček, 2005). Pokiaľ sa hiporehabilitácia stane klientovi dobrovoľným trávením voľného času, má významne vyššie šance na to, že sa vráti do bežného života a adaptuje sa na nové životné podmienky (Velemínský a kol., 2007). *Metódy hiporehabilitácie v pedagogickej a sociálnej praxi* sa členia do troch hlavných aktivít. Prvé aktivity, Aktivity s koňom zo zeme, všeobecne slúžia na nadviazanie vzťahu medzi klientom a koňom a odbúranie strachu z veľkého zvierat'a. Činnosti vyžadujú veľkú mieru sústredenosti a spoluprácu medzi všetkými zúčastnenými. Aktivity s koňom z chrbta v sebe zahŕňajú jazdenie na vedenom koni, aktívne jazdenie, hry z chrbta a voltíž. Počas týchto aktivít sa využíva sedlo alebo madlá a kôň je vedený na udidlom alebo bezudidlom (Jiskrová, Casková, Dvořáková, 2012). Práca v stajni je poslednou využívanou metódou v hiporehabilitácii v pedagogickej a sociálnej praxi. Dochádza tu k budovaniu úzkeho vzťahu medzi klientom a koňom, a tiež sa klient učí nebrať koňa iba ako prostriedok jazdenia, ale ako živú bytosť, o ktorú sa treba starať (Lantelme-Faisan, 2021).

Dĺžka *hiporehabilitačnej jednotky* je individuálna a jej trvanie sa odvíja od typu a miery postihnutia či potrieb klienta, cieľa terapie a momentálneho stavu klienta. Pre každého klienta sa vytvára individuálna forma hiporehabilitácie, pretože žiadny klient nie je rovnaký (Hermannová, Münichová, Nerandžič a kol., 2014). Pri hiporehabilitácii nelieči len kôň, ale aj prostredie, v ktorom sa klient pohybuje, tzn. atmosféra v stajni a prístup personálu nielen ku klientovi, ale aj ku koňom. Skladba hiporehabilitačnej

jednotky je často veľmi pestrá a využíva prvky hier, súťaží a spolupráce medzi klientmi, aj medzi koňom a klientom (Černá Ryněšová, 2011).

Osoby s poruchou autistického spektra možno osloviť skrze zvieratá, ktoré komunikuje nonverbálne, napriek tomu jednoznačne dáva jasné a zrozumiteľné signály (McDaniel Peters, Wood, 2017). Blízkosť zvierat zmierňuje stres, ktorý ľudia s poruchou autistického spektra zažívajú v sociálnom kontakte, a tým tieto aktivity výrazne prispievajú k rozvoju sociálnych zručností (Wohlfarth, Mutschlerová, 2023). Pre jedincov s poruchou autistického spektra je ľahšie nadviazať kontakt so zvieratkom ako s ľuďmi, je ľahšie rozoznať emócie z tváre zvierat ako z ľudských tvári (Rezapour-Nasrabad, Tayyar-Iravanlou, 2022). Osoby s poruchou autistického spektra dokážu udržať so zvieratkom dlhší očný kontakt, pretože sa pre nich jedná o atraktívny vizuálny podnet (Peters, Pan, Christensen, Gabriels, 2022).

Ciele a metodika výskumného šetrenia

Hlavným cieľom výskumu je analyzovať vplyv hiporehabilitácie na žiakov s poruchou autistického spektra. Dielčimi cieľmi štúdie je zistiť, ako sa sociálne kompetencie žiakov s poruchou autistického spektra vyvíjajú na základe využitia hiporehabilitácie, ako sa mení emočné prežívanie žiakov s poruchou autistického spektra pri využití hiporehabilitácie a aký vplyv má prostredie koní na správanie žiakov s poruchou autistického spektra.

Vo výskume je použitá metóda *kvalitatívneho výskumu*. Táto metóda je založená na vyhľadávaní a analýze informácií, ktoré prispievajú k osvetleniu výskumných otázok (Hendl, 2023). Na základe zberu dát sa vykoná analýza a podľa výsledkov je rozhodnuté, ktoré dáta sú potrebné (Johnson, Christensen, 2017). V prípade kvalitatívneho výskumu v tomto výskume boli použité techniky: prípadová štúdia, zúčastnené pozorovanie a pološtruktúrovaný rozhovor. Prípadová štúdia sa zaoberá dôkladným rozborom konkrétnych situácií a javov a umožňuje tak hlbšie porozumenie skúmaných prípadov. Avšak má vďaka svojmu detailnému zameraniu obmedzenú schopnosť zovšeobecnenia na širšiu populáciu (Chrastina, 2019). V rámci zúčastneného pozorovania možno definovať, čo sa deje, účastníkov diania, kedy a kde sa niečo deje, prečo atď. (Ochrana, 2019). Voľbou techniky pozorovania bola možnosť vytvoriť si hlbšie prepojenie s účastníkmi pozorovania a starostlivo sledovať detaily (atmosféra, ladenie koní a personálu) počas procesu. Pološtruktúrovaný rozhovor obsahuje vopred pripravené otázky, ktoré sú systematicky poskladané tak, aby na ne mohol informant reagovať detailnou odpoveďou smerujúcou k cieľu výskumných tém (Mišovič, 2019). Pre výskumnú štúdiu prebiehal osobný rozhovor s rodičmi troch žiakov s poruchou autistického spektra. Vzhľadom na malý rozsah súboru nie je možné, a ani nie je naším cieľom, zovšeobecňovať zistené skutočnosti na celú populáciu.

Charakteristika výskumného prostredia

Zúčastnené pozorovanie žiakov prebiehalo v stredisku, kde sa uskutočňuje hiporehabilitácia. Toto stredisko sa nachádza v Moravsko-sliezskom kraji a zameriavajú sa tu hlavne na hiporehabilitáciu v pedagogickej a sociálnej praxi. Od roku 2018 majú vo vlastníctve starý statok, ktorý postupne renovujú na funkčné komunitné centrum. Opravili sa staré stajne, postavili sa nové stajne a postupne sa napojila nová sedlovňa a šatňa. Vybuďovala sa malá jazdiareň a opravila sa klubovňa, ktorá slúži nielen žiakom počas farmárskeho krúžku, ale aj ako miesto, kde prebiehajú odborné prednášky pre rodičov. Stredisko navštevuje pravidelne pätnásť rodín s deťmi s poruchou autistického spektra a do činností zapájajú aj intaktných súrodencov týchto detí. V súčasnej dobe disponujú desiatimi koňmi a dvoma poníkmi. Stredisko organizuje pobyty pre rodičov s deťmi s poruchou autistického spektra a rôzne voľnočasové aktivity. V lete často organizujú prímestské tábory. Stredisko vo všedné dni prevádzkuje hiporehabilitáciu, ktorá je zameraná na aktivity z chrbta koňa, pričom hiporehabilitačná jednotka má 30 – 45 minút a rodičia musia doložiť potvrdenie o zdravotnej spôsobilosti. Cena jednej hiporehabilitačnej jednotky je 150 korún. Dvakrát mesačne cez víkend stredisko organizuje aktivity v stajniach, ktoré trvajú dve hodiny. Počas školského roka ponúka hiporehabilitáciu aj špeciálnym základným školám. Týmto školám ponúkajú programy na mieru, ktoré sa týkajú života na farme. Stredisko ponúka kurzy jazdenia, aktivity s prvkami animoterapie alebo workshopy pre intaktnú spoločnosť. Stredisko funguje nielen zo svojich vlastných finančných prostriedkov, ale sú podporovaní krajom a rôznymi sponzormi. Zástupcovia strediska sa zúčastňujú benefičných akcií, kde sa snažia šíriť osvetu o jedincoch s poruchou autistického spektra, ale aj o hiporehabilitácii a jej využití nielen u týchto jedincov.

Prípadové štúdie

Kazuistika č. 1

Meno: Ivan (pseudonym kvôli zachovaniu osobných údajov)

Vek: 10 rokov

Škola: špeciálna základná škola, 4. ročník

Diagnóza: Detský autizmus, stredne ťažké mentálne postihnutie

Anamnestické údaje

Rodinná anamnéza: Ivan sa narodil do úplnej rodiny ako prostredné dieťa a vyrastá v rodinnom dome na okraji krajského mesta v Moravsko-sliezskom kraji. Dom je obklopený menšou záhradou, ktorú rodina využíva na oddych, na športové aktivity a na pestovanie okrasných a úžitkových rastlín. V dome majú rodinného maznáčika, psa. Ivan má staršiu intaktnú

sestru (14 rokov), ktorá študuje druhý stupeň základnej školy, a mladšieho intaktného brata (8 rokov), ktorý navštevuje rovnakú základnú školu ako ich sestra. Súrodenci medzi sebou majú milujúci vzťah, avšak intaktní súrodenci sú si bližší a ich vzťah je hlbší ako s Ivanom. Jeho súrodenci majú pocit, že s Ivanom nevedia nájsť rovnakú reč a radšej ho zo svojich záujmov vynechávajú. Matka (47 rokov) vyštudovala učiteľstvo pre materské školy a do narodenia Ivana sa svojej profesii plne venovala. Po jeho narodení sa profesii nechcela úplne vzdať a prešla na čiastočný úväzok. Matka je veľmi komunikatívna, empatická, inteligentná a trpezlivá, pričom medzi jej záujmy patria hlavne kultúrne podujatia, napr. divadlo a koncerty. K týmto záujmom vedie aj svoje intaktné deti. Chod domácnosti je čisto v jej kompetencii, avšak zapája do neho svoje deti rovným dielom. Otec (50 rokov) pracuje ako robotník v nadnárodnej firme. Je veľmi zručný a manuálny typ, inteligentný, ale nie je príliš komunikatívny. Zaujíma sa o technické a informačné technológie. Domácnosť je nefajčiarska. Matka sa snaží plne podporovať svoje deti v ich záujmoch, podnecuje ich kreativitu a venuje im dostatok času. Ivan je na matku viac fixovaný ako na otca a pri každej voľnej príležitosti vyhľadáva jej pozornosť. Starí rodičia zo strany otca navštevujú rodinu viac, pretože bývajú v rovnakom meste. Starí rodičia zo strany matky bývajú na druhej strane republiky, preto sa s rodinou stretávajú skôr sporadicky. So starými rodičmi má Ivan pekný vzťah.

Osobná anamnéza: Ivan sa narodil v roku 2014 ako druhé dieťa z druhého tehotenstva matky. Tehotenstvo bolo rizikové kvôli vysokému krvnému tlaku. Ivan sa narodil v 40. týždni tehotenstva prirodzeným pôrodom. Chlapec nevyhľadáva spoločnosť ostatných osôb a je radšej sám so svojimi záujmami. Jeho záujmy sú obmedzené. Rád skladá puzzle a hrá hry na tablete, ktoré si sám vyberie. Prvotným záujmom je skladanie puzzle. Chlapec puzzle vyhľadáva vždy, keď má možnosť. Skladá ich svojím špecifickým spôsobom, a to od spodného radu až po rad posledný. Veľmi často sa stáva, že v nestráženom okamihu kúsok puzzle zje. Druhého záujmu (tabletu) sa dožaduje ako v škole, tak doma. Chlapec vie byť tvrdohlavý a vytrvalý. Pokiaľ chce nejakú aktivitu naozaj robiť, snaží sa ju vynútiť si akýmkoľvek spôsobom. Ivan sa prejavuje väčšinou neverbálne, ale má pár naučených slov, ktoré občas využíva. Ide však o slová, ktoré nie sú zrozumiteľné a často dochádza k nepochopeniu. Najlepšie prijíma komunikáciu na základe piktogramov a často vyžaduje procesuálne schémy pre jeho lepšiu orientáciu pri jednotlivých úkonoch.

Hiporehabilitácia v pedagogickej a sociálnej praxi

Ivan na hiporehabilitáciu dochádza už dva roky. Každý nepárny piatok chodí na aktivity z chrbta koňa, raz za dva týždne chodia na práce v stajniach. V začiatkoch svojich návštev bol Ivan nedôverčivý a odmietal spoluprácu. Aktivity z chrbta sa spočiatku odvíjali len od samotného kontaktu medzi Ivanom a koňom. V prvých hodinách sa zoznamoval s prostredím stajne, potom sa pristúpilo ku kontaktu s koňom. Najprv koňa pozoroval, akonáhle

opadol strach zo zvierat'a, pristúpilo sa k bližšiemu kontaktu, pohladeniu koňa. Táto fáza prebiehala pomerne rýchlo a Ivan sa na hiporehabilitáciu začal tešiť. Ukázalo sa, že chlapec má pozitívny vzťah k zvieratám. Nastávali okamihy, keď bol spurný voči personálu, pretože mu nepovolil to, čo si Ivan prial, a odmietal rešpektovať pravidlá a hranice. V súčasnej dobe Ivan príde na hiporehabilitáciu pokojný a pozitívne naladený. Pokiaľ je podráždený alebo horšie naladený, táto emócia sa mení, keď si chlapec nasadí helmu na hlavu a postaví sa k rampe. Pri rampe má chlapec viditeľný psychomotorický nepokoj, ktorý sa prejavuje pohupovaním zo strany na stranu a trasením dlaní. Akonáhle Ivan nasadne a chytí sa madiel na sedle, tak sa napriami a začne sa rozhliadať okolo. Počas celej jazdy je istený asistentom, aby zo sedla nespadol. Chlapec sa drží madiel, prípadne párkrát za jazdu pohladí koňa alebo sa chytí jeho hrivy a plne sa prispôsobuje pohybu konského chrbta. Pokiaľ sa s chlapcom jazdí na jazdiarni, chlapec plne rešpektuje pokyny, ktoré mu dáva lektor. Naučené pokyny si chlapec pamätá, a keď si nie je istý, tak mu asistent pomáha.

Pri práci v stajni je to trochu iné, tu chodí zle naladený, pretože nejde o individuálnu prácu, ale o skupinovú. Keď príde do klubovne, okamžite vyhľadá puzzle a nejaví záujem o svojho asistenta alebo akúkoľvek činnosť. Asistent s ním musí nadviazať očný kontakt, ktorý chlapec opätuje na pár sekúnd, a ukázať mu, že sa ide pracovať. Ivan namieri k pracovnému náčinu, ktoré už pozná, a vezme si plastové vidly. Sám si vyberie box, väčšinou od koňa, na ktorom jazdí, a pomaly svojím tempom začne pracovať. Pri priamych pokynoch, ktoré sú mu podané verbálne a podporené piktogramom, je schopný fungovať. Počas práce často odchádza zo stajni von, kde sa chodí pozrieť na poľnohospodársku techniku a ide späť pracovať. Vyžaduje plnú pozornosť a časté uistenie, že svoju prácu robí dobre. Akonáhle uprace box, ide sa pozrieť na štvorkolku a pokiaľ je práve šanca sa na nej previezť, chce si to chlapec vynútiť. Spočiatku nezniesol, keď okolo neho boli iní žiaci a často hlasno kričal. Teraz je situácia iná, v prvých chvíľach potrebuje zmapovať, kto s ním je v skupine, a následne je schopný s nimi pracovať. Ich spoločnosť priamo nevyhľadáva, ale nedochádza k afektom. Počas práce si chlapec „brúká“ prípadne vyslovuje „pacovať“ a je schopný ostatných poprosiť, keď chce nejaké pracovné náčinie alebo vyžaduje pomoc.

Odporúčania pre špeciálne pedagogickú prax

Pri práci so žiakom je potrebné využívať vizuálnu podporu prostredníctvom piktogramov a procesuálnych schém. Dôležité je zachovať u žiaka pravidelnosť, nielen v školskom prostredí, ale aj pri návšteve stajni a pri aktivitách spojených s týmto prostredím. Ivan skôr preferuje individuálnu prácu, avšak pri zapojení do známeho kolektívu je vhodné využiť jeho obľúbené aktivity ako motivačný nástroj. V rámci jeho emočnej pohody je potrebné zaistiť mu predvídateľné a známe prostredie, v ktorom bude mať svoje pokojné miesto. Ivan pozitívne reaguje na prítomnosť koní a fyzickú

aktivitu s nimi spojenú, a preto by bolo vhodné pokračovať v hiporehabilitácii pravidelne, pretože prospieva chlapcovej psychickej pohode.

Kazuistika č. 2

Meno: Tomáš (pseudonym kvôli zachovaniu osobných údajov)

Vek: 18 rokov

Škola: špeciálna základná škola, 10. ročník

Diagnóza: Detský autizmus, epilepsia

Anamnestické údaje

Rodinná anamnéza: Chlapec vyrastá s matkou v byte v krajskom meste v Moravsko-sliezskom kraji. Matka má 44 rokov a pracuje na polovičný úväzok vo firme ako účtovník. Matka má so synom skvelý vzťah a snaží sa s ním počas voľných chvíľ jazdiť na výlety. Najčastejšie jazdí na hory, kde v zime s chlapcom lyžuje a cez leto chodí na dlhé túry. V byte s nimi žije mačka, ktorá chlapcovi robí spoločnosť. Chlapec má staršieho brata (22 rokov), ktorý študuje na vysokej škole s humanitným zameraním. Brat žije sám v študentskom byte. Chlapec má so svojím bratom dobrý vzťah a vždy ho rád vidí. Otec chlapca už nežije, zomrel na infarkt, keď chlapcovi bolo 15 rokov. So starými rodičmi sa chlapec stretáva podľa ich časových možností.

Osobná anamnéza: Chlapec je z druhého tehotenstva matky. Tehotenstvo prebiehalo bez problémov a chlapec sa narodil spontánne v 42. týždni tehotenstva. Popôrodná adaptácia bola primeraná a chlapec prekonal bežné detské choroby. Prvým príznakom nejakého problému bolo, že sa chlapec nezačal verbálne prejavovať. Chlapec bol na vyšetrení u neurológa a na otorinolaryngológii. Okolo tretieho roku veku si matka začala všimnúť prvky autizmu. Chlapec nenadväzoval očný kontakt a neprejavoval záujem o okolie, nezapájal sa do kolektívu ostatných detí. Rád sedel bokom a presypával veci, táto činnosť pretrvala doteraz. Prejavovala a stále sa u neho prejavuje fascinácia vodou. V bazéne alebo z vane rád strieka vodu von a tiež rád pozoruje odlesky od vodnej hladiny. Okolo piateho roku sa u neho začali objavovať epileptické záchvaty. Tieto záchvaty boli na svojom počiatku časté, teraz sú sporadické. Chlapec má alergie, konkrétne na seno, slamu a peľ. Tomáš má so svojím bratom dobrý vzťah a jeho brat je mu veľkým vzorom. Víkendy trávajú spolu najčastejšie na vychádzkach. Chlapec má v niektoré dni asistenta, ktorý ho sprevádza domov počas týždňa a trávi s ním čas, keď je jeho matka v práci. Tomáš má priateľskú, pokojnú povahu a nemá strach z okolia a ostatných ľudí. Chlapec nekomunikuje verbálne, ale využíva svoj systém znakov. V škole sa snažia chlapcovi vštepiť Makaton, ale chlapec ho odmieta. Chlapec je veľmi citlivý na hlasné zvuky, ak sú zvuky veľmi dlhé a vysokofrekvenčné, vyvoláva to u neho záchvat, ktorý sa prejavuje okrem kriku aj autoagresiou.

Hiporehabilitácia v pedagogickej a sociálnej praxi

Tomáš navštevuje hiporehabilitáciu už 10 rokov. Dvakrát do mesiaca chodia na aktivity z chrbta koňa a dvakrát do mesiaca chodia na práce v stajni. Prostredie, v ktorom k hiporehabilitácii dochádza, pozná veľmi dobre a väčšinou prichádza pozitívne naladený. Tomášov vzťah k zvieratám je pozitívny a medzi koňmi má svojich obľúbencov. Aktivity z chrbta koňa prebiehajú vo všedný deň popoludní, chlapec dochádza so svojou matkou po konci vyučovania. Prichádza s úsmevom a hneď ide k rampe, kde si nasadzuje helmu. Než nasadne na koňa, musí si ho pohladíť a objasť okolo krku. Pri aktivitách z chrbta koňa je chlapec šikovný a reaguje dobre na zmenu kroku koňa aj na pokyny lektora. Počas jazdy si chlapec „brúká“ a rozhliada sa po okolí. V priebehu jazdy ruky drží na madlách, avšak párkrát za hiporehabilitačnú jednotku pohladí kone po krku. Tomáš občas odmieta jazdiť a vyžaduje prácu s koňom. Dôjde do boxu svojho obľúbeného koňa, nasadí mu ohlávku a vyjde s ním von. Počas chôdze je chlapec pokojný a sústredený. Pri hrebelcovaní si chlapec pobrukuje a na konci práce s koňom nadviaže očný kontakt, ktorý trvá dlhšie ako pár sekúnd.

Počas práce v stajniach u neho často dochádza k senzorickej preťaženi. V ten moment si začne zakrývať uši a uteká do pokojného priestoru, čo je klubovňa. Pokiaľ nemá kam odísť, dochádza k záchvatom, ktoré majú dlhšie trvanie. Tento stav nastáva hlavne na spoločných pobytoch pre rodiny s deťmi s poruchou autistického spektra, v stredu k tomuto nedošlo. Na začiatku tohto krúžku zamieri chlapec do klubovne za ostatnými. Svojmu asistentovi ukazuje znak pre prácu a uteká von. Chlapec vie, kde sa nachádza náčinie, ale vždy čaká, kým mu asistent určí, ktoré si má vziať. Chlapec preferuje pokojnejšie boxy v odľahlých častiach stajne, práve kvôli hluku. Počas práce nevyžaduje pozornosť a vo svojom počínaní postupuje systematicky. Vždy po pol hodine práce vyžaduje zmenu pracovného náčinia. Po dohovore s asistentom, ktorý prebieha asistentovým pokladaním otázok, na ktoré chlapec reaguje prikývnutím alebo odmietnutím, usúdi, akú činnosť by chcel Tomáš robiť. Na niektoré činnosti si chlapec vyberá spoločnosť žiakov. Medzi tieto činnosti patrí vozenie sena alebo slamy, kedy vybraný žiak chlapcovi nakladá kolieska a Tomáš ich rozváža do boxov. Žiakov si Tomáš vyberá sám a asistent do tohto nijako nezasahuje. Po práci chlapec vyžaduje, aby mohol svojho obľúbeného koňa pozdraviť a dať mu mrkvu.

Odporúčania pre špeciálne pedagogickú prax

V rámci komunikácie je zásadné zachovanie systému znakov Tomáša, pretože je to jeho jediný spôsob vyjadrenia potrieb a emócií. Postupne môžu byť zaraďované prvky posunkového jazyka, avšak to musí prebiehať bez nátlaku a s ohľadom na žiakovu individualitu. Pri práci v kolektíve v rámci práce v stajniach je dôležité rešpektovať Tomášovu voľbu výberu spolupracovníka, pretože to podporuje jeho autonómiu, a taktiež to redukuje prípadný stres, ktorý by mohol vzniknúť pri výbere nesprávneho žiaka. Je treba pracovať

na tom, aby sa žiak v danom priestore cítil bezpečne a mal možnosť voľby pri výbere činností. Hiporehabilitačné jednotky u žiaka znižujú hladinu stresu, čím sa dostáva do väčšej psychickej pohody.

Kazuistika č. 3

Meno: Lenka (pseudonym kvôli zachovaniu osobných údajov)

Vek: 18 rokov

Škola: špeciálna základná škola, 10. ročník

Diagnóza: Aspergerov syndróm, ľahké mentálne postihnutie, epilepsia

Anamnestické údaje

Rodinná anamnéza: Lenka žije v čiastočnej rodine v okresnom meste v Moravsko-sliezskom kraji v rodinnom dome. Dievča sa narodilo ako prvé dieťa a o tri roky neskôr sa do rodiny narodil mladší brat. Brat študuje na strednom odbornom učilišti. Medzi súrodencami nepanujú dobré vzťahy, pretože dievča často obmedzuje svojho brata. Matka (43 rokov) pracuje ako asistentka pedagóga na základnej škole a veľmi sa zaujíma o problematiku porúch autistického spektra. Matka sa snaží s dievčaťom jazdiť na výlety, ktoré by ju mohli baviť. Spočiatku jazdili aj s bratom Lenky, ten už v súčasnej dobe jazdiť nechce. Matka jazdí s Lenkou na pobyty, aby sa dievča dostalo do kolektívu iných ľudí a nebolo toľko fixované len na ňu. Lenka je na matke závislá a žiarli na svojho mladšieho brata. Otec (45 rokov) s rodinou nežije, odsťahoval sa, keď dievčaťu bolo 10 rokov. Lenka niesla jeho odchod ťažko a vyvolalo to v nej fixáciu na matku, ktorá pretrváva dodnes. Otec sa s deťmi stretáva podľa dohovoru s matkou. Lenka sa na neho teší, ale problém nastáva pri lúčení. V Lenke tento moment spustí afekt, ktorý je veľmi silný a občas otca aj udrie. Otec má svoju novú rodinu, s ktorou sa stretáva iba jej mladší brat, pretože ich Lenka nikdy neprijala aj napriek ich snahe o nadviazanie kontaktu.

Osobná anamnéza: Lenka sa narodila v roku 2006 z prvého tehotenstva matky. Tehotenstvo prebiehalo bez komplikácií a dievča sa narodilo v termíne. Popôrodná adaptácia bola primeraná a v detstve prekonala bežné detské virózy. V štyroch rokoch jej bola diagnostikovaná epilepsia na základe niekoľkých epileptických záchvatov. Keď Lenke boli tri roky, narodil sa do rodiny mladší brat, ktorý mal viac pozornosti rodičov. Spočiatku si dievča nedostatok pozornosti rodičov neuvedomovalo. V roku 2016 od rodiny odišiel otec, čo niesla Lenka veľmi ťažko. Často u nej nastávali záchvaty hnevu, ktoré sa obracali ako na matku, tak na brata. Po odchode jej otca sa začala Lenka fixovať na matku a začala výrazne odmietať svojho brata. Ak mal brat viac pozornosti matky, spôsobilo to žiarlivosť u dievčaťa. Tá následne útočila na svojho brata päťami alebo po ňom začala hádzať najrôznejšie predmety. Okolo dvanásteho roku tieto stavy ustali a Lenka sa začala venovať novému záujmu, a to hraniam počítačových hier, streamovaniu a sociálnym sieťam. Záchvaty sa znovu objavili okolo pätnásteho roku, keď začala matke a bratovi kontrolovať čas, ktorý strávi mimo domova. S bratom sa začala často dostávať

do sporov, čo spôsobilo vždy nový výbuch hnevu. Dievča začalo meniť medikáciu, práve kvôli svojmu agresívnemu správaniu. Dievča sa vyjadruje verbálne a nadväzuje sociálne kontakty väčšinou za účelom získania telefónneho čísla alebo sociálnych sietí, aby si mala s kým písať. Dievča prejavuje záujem o druhých ľudí a často sa zaujíma o ich život, vo svojich otázkach je neodbytná. Veľmi rada vedie dlhé konverzácie. Počas reči sa dievča často zadrháva na slovách, ktoré sú pre ňu zložité alebo si nie je istá ich významom. Zadrháva sa tiež, keď nevie, ako by vo vete ďalej pokračovala. V súčasnej dobe jej bola predpísaná nová medikácia, ktorá zmenila správanie dievčaťa. Dievča teraz používa trojslovné vety sprevádzané znakom.

Hiporehabilitácia v pedagogickej a sociálnej praxi

Dievča navštevuje hiporehabilitáciu už štvrtý rok. Spočiatku na aktivity dochádzala s mladším bratom, ale následkom zmien v jej povahe k tomuto už nedochádza. Dievča navštevuje aktivity z chrbta koňa a zároveň dochádza aj na prácu v stajniach. Na obe tieto činnosti sa tešia, avšak prácu v stajniach má radšej, pretože je obklopená nielen ostatnými žiakmi, ale aj asistentmi, ktorých má vo väčšej obľube. Pri práci z chrbta koňa je dievča samostatné a nepotrebuje veľkú asistenciu. Asistent skôr stráži, či dievča nedostane epileptický záchvat. Na začiatku lekcie dievča stojí pri rampe, aby mohla nasadnúť na koňa. V týchto okamihoch sa snažia inštruovať ostatných o tom, ako sa správať v prítomnosti koňa a ako na neho nasadnúť. Lenka je rada stredobodom pozornosti, hlavne keď môže všetkým ukázať svoje znalosti. Je na nej viditeľný psychomotorický nepokoj, ktorý je sprevádzaný pohupovaním sa na špičkách a trasením rúk. Na konskom chrbte tras v rukách ustáva, Lenka je pokojnejšia a má plynulejší verbálny prejav. Dievča sa necháva viesť pokynmi lektora a primerane reaguje na jeho otázky, ktoré sa týkajú jazdy. Dievča zvláda aj voltíž, kedy je vyžadovaná disciplína a rešpektovanie pravidiel, ktoré lektor definuje. Tu sa dievča plne koncentruje na daný pokyn a snaží sa vykonať činnosť podľa zadania. Niekedy sa dievča sťažuje, že danú vec nie je schopná urobiť, napr. otočiť sa na konskom chrbte tak, aby sedela chrbtom k smeru jazdy, avšak vždy si vypočuje inštrukciu druhýkrát a cvik vykoná.

Pri práci v stajniach sa Lenka prejavuje ako najvýraznejší žiak. Na začiatku krúžku sa snaží inštruovať žiakov a priraduje k nim asistentov tak, ako uzná za vhodné. Svojich obľúbených asistentov vyžaduje vo svojej blízkosti. Keď to nie je podľa nej, začne byť nepriateľská a negativistická, to sa ale mení v závislosti od medikácie dievčaťa. Dievča pri práci nevyžaduje pomoc asistenta a berie ho skôr ako kamaráta. Lenka sa rada pýta na osobné záležitosti a prejavuje záujem o okolie. Dievča často ukazuje novším žiakom, ako sa daná práca správne vykonáva a ako by sa mali alebo nemali správať v prítomnosti koňa. Nastávajú u nej občas záchvaty, ktoré pramienia z neochoty ustúpiť. Tieto záchvaty odznejú, keď je jej sľúbená práca s koňom. Na konci tejto hiporehabilitačnej jednotky žiada svoju matku, aby mohla ešte zostať.

Odporúčania pre špeciálne pedagogickú prax

Je žiaduce rozvíjať u Lenky toleranciu voči ostatným, najmä v momentoch, keď niektoré veci či aktivity nie sú podľa jej predstáv. Žiačke treba dať čas a priestor na zvládanie jej afektov, ktoré môžu vzniknúť nečakane, pričom je nutné brať ohľad aj na ostatných klientov. V rámci hiporehabilitácie je vhodné využívať kone ako motivačný prostriedok pri aktivitách, ktoré nie sú u Lenky príliš obľúbené. Hiporehabilitácia má na žiačku priaznivý vplyv, prispieva k jej psychickej pohode a tiež pomáha znížiť jej fixáciu na matku a brata. Zmena medikácie môže ovplyvniť žiačkine osobnostné rysy, a z tohto dôvodu je nevyhnutné systematické pozorovanie jej správania a prispôbovanie aktivít týmto možným zmenám.

Záver

Hlavná výskumná otázka: Aký je vplyv hiporehabilitácie na žiakov s poruchou autistického spektra? U všetkých žiakov sa zlepšila schopnosť komunikácie, či už pomocou alternatívnej a augmentatívnej komunikácie, alebo vo verbálnom prejave. Zlepšenie komunikácie je docielené rozhovorom so žiakom počas jazdy, kedy sa žiak nachádza vo väčšom pokoji a je schopný vnímať okolitý svet s nadhľadom, a tiež je ochotný hovoriť o svojich emóciách. Došlo u nich k zlepšeniu schopnosti koncentrácie na konkrétnu úlohu po dlhší časový úsek. Dochádza k rešpektovaniu pravidiel a ich uchovaniu si v pamäti. Priamy kontakt s koňom na žiakov pôsobí ako motivačný prvok napomáhajúci k zlepšeniu ich správania, ktoré už nevyžaduje takú mieru agresie. Toutain, Dollion, Henry a Grandgeorge (2024) potvrdzujú, že zvieratá predstavujú zdroj motivácie k zapojeniu sa do interakcií, či už verbálne alebo vizuálne.

Parciálna výskumná otázka: Ako sa vyvíjajú sociálne kompetencie žiakov s poruchou autistického spektra na základe využitia hiporehabilitácie? U Ivana došlo k veľkým pokrokom v rámci jeho sociálnych kompetencií, ale aj v rámci jeho správania. Spočiatku nechcel s nikým spolupracovať a nevedel, či už so svojím asistentom, inštruktorom, tak s ostatnými žiakmi nadviazať kontakt. V súčasnej chvíli žiak vie požiadať o pomoc, nemá problém chytiť svojho asistenta a ukázať mu, čo by si prial alebo o akú aktivitu má záujem. Konflikty chlapec nevie riešiť bez asistenta, ale už toľko nevyužíva agresiu a násilie. Žiak začína viac verbálne komunikovať so svojimi asistentmi. Jeho prejav je plný dysgramatizmov a vety skladá zhruba z dvoch až troch slov. Tomáš vďaka dobrému nadviazaniu vzťahu s koňom dokáže nadviazať vzťahy aj so svojím okolím. Sám od seba začína vyhľadávať spoločnosť ostatných žiakov a dokáže s nimi nadviazať kontakt. Jednoduchšie je pre neho nadviazanie komunikácie s asistentmi, pretože dokážu kódovať jeho znaky. Najľahšie je pre neho nadviazanie kontaktu so zvieratám. Situácia, keď iný žiak robí jeho prácu, zvláda bez známky nevraživosti, naopak sa k inému žiakovi mnohokrát pridá a robia daný úkon spoločne. Lenka nikdy nemala ťažkosti nadväzovať sociálne kontakty, tak so stálymi asistentmi, ako aj s novými asistentmi alebo

žiakmi. Riešenie problémových situácií sa začína stávať jednoduchšie, pretože žiačka začína chápať zmysel kompromisu. V prvopočiatkoch hiporehabilitácie mala žiačka výraznejšie problémy s ustupovaním a často mala záchvaty, ktoré prechádzali do autoagresie. Pred zmenou medikácie zvládala situáciu s väčším pokojom a nechala si danú situáciu vysvetliť, prípadne sama prišla s návrhom, ako situáciu vyriešiť. Žiačka prejavuje empatiu hlavne voči asistentom, pretože tu chce nadviazať najviac sociálnych väzieb. Po zmene medikácie sa vyjadruje skôr neverbálne. Pokiaľ ide o verbálny prejav, tak ten sa teraz skladá z troch slov, ktoré sú sprevádzané znakom. Ghorban, Sedigheh, Marzieh a Yaghoob (2013) poukázali, že hiporehabilitácia výrazne zlepšuje afektívne porozumenie a prijímanie perspektív, nadväzovanie interakcií a ich udržiavanie.

Parciálna výskumná otázka: Ako sa mení emočné prežívanie žiakov s poruchou autistického spektra pri využití hiporehabilitácie? Ivan je po hiporehabilitácii veselší a vyrovnanejší. Tento stav trvá aj pár hodín po danej aktivite. Pri práci z chrbta koňa na žiakovi vidieť, že keď sadne do sedla, stáva sa pokojnejším a viac sa otvára okolitému svetu. Pri práci, ktorá ho baví, sa občas smeje a nadšene máva rukami. U žiaka je najväčší problém v jeho agresívnom správaní a prejavoch. Tieto prejavy vymiznú v prítomnosti koňa. Žiak je pokojnejší a veci, ktoré mu prekážajú, napr. iný žiak mu sedí na jeho mieste, je schopný prejsť s istým nadhľadom a sadne si vedľa neho. Predtým v tejto situácii bol schopný žiaka zhodiť a usadiť sa na svoje miesto. Tomáš na hiporehabilitáciu dochádza vždy pozitívne naladený, o čom značí jeho veľký úsmev a občasny smiech. Pri činnostiach, ktoré ho bavia alebo ich má rád, si ticho „brúka“. „Brúkanie“ u neho značí šťastie a radosť. V sedle je žiak pokojný a mizne u neho psychomotorický nepokoj. Lenka je pri aktivitách pozitívna a veľmi snaživá. Pri priamom kontakte s koňom je žiačka pokojnejšia a vyrovnanejšia. Viditeľná je táto zmena na jej verbálnom prejave, ktorý je oveľa plynulejší, ale aj na jej väčšom motorickom pokoji. Pri nepriamej práci u nej naďalej pretrvávajú záchvaty, ktoré majú krátke trvanie a väčšinou sa dá so žiačkou nájsť kompromis. Pred zmenou medikácie bola žiačka z hiporehabilitácie vždy nadšená a svoju matku prosila, aby mohla dochádzať častejšie, prípadne zostať dlhšie. Na konci jednotky a zistenie, že už musí domov, ju prepadal splín. Moscholouri a Chandolias (2021) zistili, že pri využití hiporehabilitácie dochádza k zníženiu stresu, úzkosti a depresie.

Parciálna výskumná otázka: Aký vplyv má prostredie koní na správanie žiakov s poruchou autistického spektra? Ivan je v prostredí koní výrazne pokojnejší. Pri práci v stajni už nedochádza k agresii voči ostatným. Situácie, ktoré ho stresujú, začína brať s väčším nadhľadom. Žiak sa v prostredí stajni snaží, čo najlepšie rešpektovať pravidlá, ktoré sú stanovené. S nácínm, ktoré je voľne k dispozícii, zaobchádza bezpečne a nikoho neohrozuje. Pokyny asistentov plní s rozvahou, aj keď niekedy dôjde k malým nedorozumeniam. Týchto nedorozumení je výrazne menej. Tomáš je po hiporehabilitácii pokojnejší, čím mizne aj jeho autoagresívne správanie. Začínajú sa u neho budovať pevnejšie pracovné návyky. Začína vyžadovať poriadok, ktorý je určený v priestoroch

strediska, a tento poriadok si začína prenášať aj domov. Lenka sa v priamom kontakte s koňom snaží správať lepšie a pokojnejšie ako pri nepriamej práci. V priamej práci s koňom je schopná lepšie plniť pokyny inštruktora alebo asistenta. V nepriamej práci je žiačka mnohokrát panovačná a snaží sa presadiť si svoje, bez ohľadu na pokyny asistenta. U žiačky dochádza k zlepšeniu správania aj voči jej bratovi a matke, kedy dochádza k pokojnejšiemu riešeniu situácií, ktoré u nich nastávajú. Xiao, Shinwari, Kiselev, Huang, Li a Qi (2023) zdôrazňujú, že sa v priebehu hiporehabilitácie významne zlepšujú sociálne a behaviorálne funkcie u žiakov, pričom je naznačené aj zlepšenie jazykových schopností, motorických a zmyslových funkcií.

Záver

Intervencia pomocou koní sa stáva stále obľúbenejšou a má u žiakov s poruchou autistického spektra sľubné účinky. Intervencie asistované koňmi možno považovať za komplexné intervencie, pretože sa skladajú z niekoľkých rôznych zložiek a zameriavajú sa na širokú škálu výsledkov. Hiporehabilitácia u žiakov s poruchou autistického spektra má prednosť pred ostatnými metódami, pretože na žiaka nevyvíja psychický tlak a žiak tým nepodlieha úzkosti. Využitie hiporehabilitácie u žiakov znižuje poruchy správania. Terapeutická jazda na koni zlepšuje sebaovládanie aj sociálne zručnosti žiakov. Pozitívne účinky hiporehabilitácie možno vidieť v motorických zručnostiach, koordinácii pohybov a psychickom zdraví žiakov. Je však dôležité brať do úvahy aj vplyv ďalších terapií a individuálnych charakteristík žiakov, ktoré môžu ovplyvniť úspešnosť hiporehabilitácie a celkový rozvoj.

Bibliografia

- ABRAHAMAS, B. S., GESCHWIND, D. H. (2008). Advances in Autism Genetics: On the Threshold of a New Neurobiology. In: *Nature Reviews Genetics*. 9 (5), p. 341-355. ISSN 1471-0064.
<https://doi.org/10.1038/nrg2346>
- ADAMUS, P., VANČOVÁ, A., LÖFFLEROVÁ, M. (2017). *Poruchy autistického spektra v kontextu aktuálnych interdisciplinárnych poznatkov*. Ostrava: Ostravská univerzita, 167 s. ISBN 978-80-7464-957-8.
- BAZALOVÁ, B. (2017). *Autismus v edukační praxi*. Praha: Portál, 207 s. ISBN 978-80-262-1195-2.
- BELUŠKOVÁ, D., ŠEDIBOVÁ, A. (2014). *Autizmus v praxi: dieťa a žiak s autizmom v pedagogickej praxi*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 42 s. ISBN 978-80-565-0184-9.
- BICKOVÁ, J. ed. (2020). *Zooterapie v kostce: minimum pro terapeutické a edukativní aktivity za pomoci zvířete*. Praha: Portál, 277 s. ISBN 978-80-262-1585-1.

- BOUCHER, J. (2022). *Autism Spectrum Disorders: Characteristics, Causes and Practical Issues*. London: SAGE, 376 p. ISBN 978-1-5297-4466-8.
- ČERNÁ RYNEŠOVÁ, P. (2011). *Když kůň léčí duši, aneb metodika hiporehabilitace zaměřená na klienty s duševním onemocněním*. Pardubice: Direkte, s.r.o., 120 s. ISBN 978-80-260-2897-0.
- FABIO, R., A., CAPRÌ, T., MARTINO, G. (2020). *Understanding Rett Syndrome: A Guide to Symptoms, Management and Treatment*. Routledge, 134 p. ISBN 978-1-138-60055-3.
<https://doi.org/10.4324/9780429470851>
- GHORBAN, H., SEDIGHEH, R. D., MARZIEH, G., YAGHOOB, G. (2013). Effectiveness of Therapeutic Horseback Riding on Social Skills of Children with Autism Spectrum Disorder in Shiraz, Iran. In: *Journal of Education and Learning*. 2 (3), p. 79-84. ISSN 1927-5250.
<https://doi.org/10.5539/jel.v2n3p79>
- HENDL, J. (2023). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 494 s. ISBN 978-80-262-1968-2.
- HERMANNOVÁ, H., MÜNICOVÁ, D., NERANDŽIČ, Z. a kol. (2014). *Základy hipoterapie*. Praha: Profi Press, 153 s. ISBN 978-80-86726-57-1.
- HOLLÝ, K., HOLLÁ, E. (2024). *Metodika hipoterapie v psychiatrii: příručka pro hipoterapeuty*. Jihlava: Arcaro, 105 s. ISBN 978-80-88452-18-8.
- HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K. *Hipoterapie: léčba pomocí koně*. Ostrava: Montanex, 293 s. ISBN 80-7225-190-2.
- HOSÁK, L., HRDLIČKA, M., LIBIGER, J. a kol. (2015). *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Karolinum, 647 s. ISBN 978-80-246-2998-8.
- HOSÁK, L., MALEKIRAD, M., LÁTALOVÁ, K. (2022). *The Etiology of Mental Disorders: Concise, Clear and Synoptical*. Prague: Karolinum, 114 p. ISBN 978-80-246-5147-7. <https://doi.org/10.2307/jj.7418729>
- HRDLIČKA, M. (2020). *Mýty a fakta o autismu*. Praha: Portál, 182 s. ISBN 978-80-262-1648-3.
- HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V. eds. (2014). *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. Praha: Portál, 211 s. ISBN 978-80-262-0686-6.
- CHRASTINA, J. (2019). *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 287 s. ISBN 978-80-244-5373-6.
<https://doi.org/10.5507/pdf.19.24453736>
- JASIM, S., PERRY, A. (2023). Repetitive and Restricted Behaviors and Interests in Autism Spectrum Disorder: Relation to Individual Characteristics and Mental Health Problems. In: *BMC Psychiatry*. 23 (1), Ar. 356. ISSN 1471-244X. <https://doi.org/10.1186/s12888-023-04766-0>
- JISKROVÁ, I., CASKOVÁ, V., DVORÁKOVÁ, T. (2012). *Hiporehabilitace*. Brno: Mendelova univerzita, 150 s. ISBN 978-80-7375-635-2.
- JOHNSON, R. B., CHRISTENSEN, L. (2017). *Educational Research: Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. Los Angeles: SAGE, 708 p. ISBN 978-1-4833-9160-1.

- KARUNOVÁ, H., CIESLAR, J., FLEKAČOVÁ, L., BEDNÁROVÁ, L., PAZOURKOVÁ, L., REGEC, V. (2021). *Komunikační mosty v podpoře rozvoje osob s poruchami autistického spektra a jiných skupin jedinců s postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 151 s. ISBN 978-80-244-5878-6.
<https://doi.org/10.5507/pdf.21.24458786>
- KENDÍKOVÁ, J. (2020). *Vademecum asistenta pedagoga*. Praha: Pasparta, 135 s. ISBN 978-80-88290-50-6.
- LANTELME-FAISAN, V. (2021). *Historie hiporehabilitace a ČHS*. Hostivice: Baron, 192 s. ISBN 978-80-88121-66-4.
- MACHOVÁ, K., SKOUPÁ, L., HYPŠOVÁ, D., JURÍČKOVÁ, V., ČAPKOVÁ, K., NIČOVÁ, K., ŠÁMALOVÁ, M., SVOBODOVÁ, I. (2021). *Zapojení zvířat do zoorehabilitace: skripta pro studenty*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 149 s. ISBN 978-80-213-3067-2.
- McDANIEL PETERS, B. C., WOOD, W. (2017). Autism and Equine-Assisted Interventions: A Systematic Mapping Review. In: *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 47 (10), p. 3220-3242. ISSN 0162-3257. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3219-9>
- MIŠOVIČ, J. (2019). *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon, 292 s. ISBN 978-80-7419-285-2.
- MOSCHOLOURI, CH., CHANDOLIAS, K. (2021). Anxiety Management through Hippotherapy in Children with Developmental Disorders. In: *International Journal of Science and Research Archive*. 2 (1), p. 106-110. ISSN 2582-8185. <https://doi.org/10.30574/ijsra.2021.2.1.0031>
- MÜLLER, O. a kol. (2014). *Terapie ve speciální pedagogice*. Praha: Grada, 508 s. ISBN 978-80-247-4172-7.
- NERANDŽIČ, Z. (2006). *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*. Praha: Albatros, 159 s. ISBN 80-00-01809-8.
- OCHRANA, F. (2019). *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Karolinum, 145 s. ISBN 978-80-246-4200-0.
- PETERS, B. C., PAN, Z., CHRISTENSEN, H., GABRIELS, R. L. (2022). Self-Regulation Mediates Therapeutic Horseback Riding Social Functioning Outcomes in Youth with Autism Spectrum Disorder. In: *Frontiers in Pediatrics*. 10 (1), Ar. 884054. ISSN 2296-2360. <https://doi.org/10.3389/fped.2022.884054>
- RABOCH, J., PAVLOVSKÝ, P. a kol. (2020). *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 466 s. ISBN 978-80-246-4604-6.
- RADKOVÁ, I., HOŘEJŠÍ, J. (2018). *Aspergerův syndrom: život pod společenským tlakem*. Praha: Galén, 165 s. ISBN 978-80-7492-386-9.
- REZAPOUR-NASRABAD, R., TAYYAR-IRAVANLOU, F. (2022). Hippotherapy and Its Effect on Behavioral and Executive Disorders in Children with Autism Spectrum Disorder. In: *Journal of Advanced Pharmacy Education and Research*. 12 (3), p. 15-20. ISSN 2249-3379. <https://doi.org/10.51847/LDkLQittmX>

- RICHMAN, S. (2015). *Výchova dětí s autismem: aplikovaná behaviorální analýza*. Praha: Portál, 122 s. ISBN 978-80-262-0984-3.
- SALARI, N., RASOULPOOR, S., RASOULPOOR, S., SHOHAIMI, S., JAFARPOUR, S., ABDOLI, N., KHALEDI-PAVEH, B., MOHAMMADI, M. (2022). The Global Prevalence of Autism Spectrum Disorder: A Comprehensive Systematic Review and Meta-Analysis. In: *Italian Journal of Pediatrics*. 48 (1), Ar. 112. ISSN 1824-7288. <https://doi.org/10.1186/s13052-022-01310-w>
- STRUNECKÁ, A. (2016). *Přemůžeme autismus?* Petrovice: ProfiSales, 312 s. ISBN 978-80-87494-23-3.
- SVOBODOVÁ, I. a kol. (2010). *Využití zvířat v zoorehabilitaci*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 126 s. ISBN 978-80-213-2129-8.
- ŠPORCLOVÁ, V. (2018). *Autismus od A do Z*. Praha: Pasparta, 123 s. ISBN 978-80-88163-98-5.
- ŠUPÁKOVÁ, J. (2008). Hiporehabilitace v praxi. In: *Kontakt*. 10 (2), s. 116-119. ISSN 1212-4117.
- THOROVÁ, K. (2016). *Poruchy autistického spektra*. Praha: Portál, 493 s. ISBN 978-80-262-0768-9.
- TOUTAIN, M., DOLLION, N., HENRY, L., GRANDGEORGE, M. (2024). How Do Children and Adolescents with ASD Look at Animals? A Scoping Review. In: *Children*. 11 (2), Ar. 211. ISSN 2227-9067. <https://doi.org/10.3390/children11020211>
- VELEMÍNSKÝ, M. a kol. (2007). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.
- WOHLFARTH, R., MUTSCHLEROVÁ, B. (2023). *Léčivá síla zvířat: jak nás zvířata uzdravují*. Brno: Kazda, 304 s. ISBN 978-80-7670-107-6.
- XIAO, N., SHINWARI, K., KISELEV, S., HUANG, X., LI, B., QI, J. (2023). Effects of Equine-Assisted Activities and Therapies for Individuals with Autism Spectrum Disorder: Systematic Review and Meta-Analysis. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 20 (3), Ar. 2630. ISSN 1660-4601. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032630>
- ŽAMPACHOVÁ, Z., ČADILOVÁ, V. a kol. (2023). *Katalog podpůrných opatření: dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu poruchy autistického spektra nebo vybraných psychických onemocnění*. Praha: Wolters Kluwer, 192 s. ISBN 978-80-7676-621-1.

Bc. Petra Švidrnochová, DiS.

Ústav speciální pedagogiky

Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik

Bezručovo nám. 885/14, 746 01 Opava, Česká republika

svi0029@slu.cz

Švidrnová, P., Viktorin, J.:

Vplyv hiporehabilitácie na žiakov s poruchou autistického spektra

PhDr. Mgr. Jan Viktorin, Ph.D.

Katedra pedagogiky

AMBIS vysoká škola, a.s.

Lindnerova 575/1, 180 00 Praha 8-Libeň, Česká republika

jan.viktorin@ambis.cz